

ԳՐԱԴՐՈՍԱԿԱՆ

ԵՍԱՑԻ ՆՁԵՑԻՆ
ԵՒ

ԳԼԱՋՈՐԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Փրոֆ. Լևոն Գ. Խաչերեան նոր և առևարհատոր մը ևս կ'ընծայէ Հայ Բանասիրութեան՝ Եսայի Նշեցին և Գլաճորի Համալսարանը (1988):

Հասորը կը բացուի Տաթև Արքեպոս. Սարգիսեանի Վերկու Խօսք»ով (էջ 9-12), որուն կը յաջորդեն «Հեղինակի Կողմից» վերնագրուած էջերը (13-21):

Սոյն աշխատասիրութիւնը Հեղինակին առթարկան աւարտածուն է՝ ՎՐԵԱՆ 1968ին:

Ընդարձակ շնորհագրութիւնք կը տեսնուի յաջորդ էջերուն վրայ (25-36):

Գիրքը ունի առանձնէկ գլուխներ, ուր հետզհետէ կը ներկայացուին շնորհագրութիւնք (էջ 37-60), «Եսայի Նշեցին և Գլաճորի Համալսարանը» (61-92), «Գլաճորի Համալսարանին Գոյատեւումը» (93-134), «Գլաճորի Համալսարանի Հոգաբարձուները» (135-150), «Գլաճորի Համալսարանի Ֆակուլտետները» (151-158), «Գլաճորի Համալսարանի Դասախոսական Կազմը» (159-212), «Ուսանողութիւնը և Ուսումնականութեան Երջանք» (213-220), Հետախուզումներ Գլաճորի Համալսարանի Դասընթացներին և Դասախոսութեան Դասին (221-266), «Գլաճորի Համալսարանի Դասընթացները» (267-302), ուր առանձին բաժիններով կը խօսուի Երեմիայի և Քառասնի Ուսման վրայ: «Ուսումնագրութեան Առանձնահատկութիւնը» Գլաճորի Համալսարանին մասին (303-326), «Գլաճորի Համալսարանի Գաղափարը Ունիթական-Շարժման դէմ» (327-366):

Ինչպէս կը տեսնուի, յարգելի Հեղինակը իր ձեռք առած նիւթը ուսումնասիրած է ամէն ուղղութեամբ և ջանք չէ խնայած լուսարանելու Գլաճորի Համալսարանին հետ կապուած բազմազան և կարեւոր խնդիրներ:

Հատորը իբրև «Յաւելուած» ունի «Գլաճորի Համալսարանի Զեռագրատան Գրադրութիւնի Համառօտ Նկարագրութիւնը» (367-416), ուր նկարագրուած են 72 ձեռագիրներ:

Յաջորդ էջերը (419-440) յատկացուած են սոյն գործին Անգլերէն համառօտութեան, «Synopsis» տնտեսական:

Օգտագործուած Մատենադարանի ծանկը կը գրուէ 441-445 էջերը: Մաշտոցի տնտեսական Մատենադարանի ձեռագիրներէն 68 հատը կը գտնուին սկզբնաղբիւրներու կարգին:

Այսպիսի ծանրամտան և լայնածաւալ ուսումնասիրութիւն մը, նուիրուած կենսաւ և խրթին նիւթի մը, ի հարկէ չէր կրնար անվերջ ըլլալ ըստ ամենայնի: Հետեւեալ հարկ կը զգտնուի այստեղ արձանագրելի կարգ մը նկատողութիւններ:

1. — էջ 167, առջ վարէն 6. «գծողը կրկնաբար հոգւոյ: Ուղղելի՛ գծողը»:

2. — էջ 122, առջ վարէն 25. «զգա-հաւէտ վանձիկ»: Ուղղելի՛ վանձիկ, ինչպէս տպուած է էջ 168:

3. — էջ 168, առջ վարէն 11. «Եսայի երև և ուսումնագրութիւնը»: «Եսայի-կայ երև և ուսումնագրութիւնը»:

4. — էջ 181, առջ վարէն 11. «Երեմիայից: Ուղղելի՛ Երեմիայից»:

5. — էջ 188. + 3. Մեհիթա Երեմիայի: Ապա անմիջապէս կը յաջորդեն տեղեկութիւններ Երեմիայի Միսիթարի մասին: Մտադրելի կամ կերտանքի Միսիթար նշանաւոր վարդապետին վրայ արուելիք տեղեկութիւնները կը տպագրուին:

6. — էջ 204, առջ վարէն 4. «Երեմիայի խաթունը: Ուղղելի՛ Քաթուն»:

7. — էջ 205 կը կարդանք. «Եթէ 1314 Թուականին Տարեանցին 17-18 տարեկան ուսումնական էր, ապա նրա ծնունդը պէտք է ենթադրուի 1296-97 Թուականներին: Տարեանցին տեղեկագրութիւնը չուրջ չորս տասնամեակներ (1307-1346 թթ.): Ըստ այսմ Տարեանցին տեղեկագրութիւնը սկսած կ'ըլլայ երբ դեռ 11 տարեկան էր, Տարեանցիի ծննդեան ենթադրուի Թուականը ճիշդ չի թուիր, քանի որ, 1314 Թուականին ան կը ներկայացուի շրջաւոր ամենայն իմաստութեամբ, ևս առանձնաբար կ'ընդգծուի»:

8. — էջ 250, առջ վարէն 1. «Հայոց թագաւորը: Ուղղելի՛ Հռոմոյ թագաւորը:

9. — էջ 254, առջ վարէն 15. «Եւ առ որս գրոցն»: Ուղղելի՛ Առ որս գրոցն:

10. — էջ 372, սիւնակ 1, առջ վերէն 20. «Ձոր կամաւորն կծեցի»: Ուղղելի՛ գործեցի:

11. — էջ 374, առջ վերէն 16. «1287»: 1298: Տող 29. «որ»: Ոք: Տող վարէն 7. «Ոչ»: Որ: Տող 5. «1288»: 1298 = Ձեռն:

12. — էջ 377, թիւ 15, Յիշատակարան. «Հրամանաւ ... պատարագին»: կը ներկայացնէ Կրիկիցի վարդապետի գրած յիշատակարանին միջին մասը, որ կը գտնուի էջ 375, թիւ 11, բ:

13. — էջ 379, սիւնակ 1, առջ վերէն 6. «Կաթողիկոսեաց»: Ուղղելի՛ Կաթողիկոսաց: Նոյն էջ, սիւնակ 2, առջ վերէն 1. «Որ առայց է Ած սա Դաւթի»: Ուղղելի՛ Որ առայց է սա Դաւթի:

14. — էջ 380, առջ վերէն 15. «Է քս Կաստանգէ զվկաս Էպիսկոպոսէ»: Նվաստ: Նոյն էջ, առջ 20. «Էպիսկոպոսն Դաւրկունս»: Գրադրկունս:

15. — էջ 384-5, թիւ 24, Հմմտ. էջ 382. թիւ 21, Մատենադարանի թիւ 1311 ձեռագրէն առնուած յիշատակարանը ունի պակաս կամ աւելի. ձեռագրու խառնուած բառեր, և այլ վրիպակներ:

16. — էջ 409, առջ վերէն 21-22. «առնա առեւիլոց ... Կոր և ուսուցիչ. վեց րատացեալ անցն ... Կիրոնի»: Ուղղելի՛ առեւելաց, ուսուցչի, անցն, Կիրոնի: Նոյն էջ, առջ վարէն 2. «Երամուրիւնս Պղզելի՛ Երամուրիւն Տող 19. «Երզնկա»: Ուղղելի՛ Երզնկա:

17. — էջ 427, առջ վարէն 22. «Ast-Yology»: Ուղղելի՛ Astronomy: Նոյնպէն էջ 433, երկրորդ էջին վրայ ալ չորս անգամ:

Կ'արժէ յիշել որ գիրքը կը պարունակէ բազմաթիւ նկարներ, որոնք Վէյկ կողմէն կը զարդարեն համարը և միւս կողմէն՝ կ'ընդարձակեն ընթերցողներուն ծանօթութիւնները ներկայացուած նիւթերուն շուրջ:

Եսայի Նշեցիի ղեկավարած Ուսումնարանը նշանակելի երեսոյթ է մեր պատմութեան մէջ. զոյն արժանաւոր կերպով

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՐԱԴԱՐՁ ՁՈՅԳ ՎԻՊԱՍԱՆՆԵՐՈՒ

Վէպը մին է գրական բազմաթիւ սեւեռէն: Ու մին՝ կարեւորագոյններէն, որ իր փառքի դադարմանակէտին հասաւ անցնող դարուն ու իր սխրագին նուաճումները արձանագրեց թուրքոյի, Հիւկոյի և նմաններու գրչով: Իսկ պատմական վէպը ունեցաւ իր ուրոյն դիրքն ու կարեւորութիւնը թէ՛ Արեւելի (բաւին ետին տեսնել Ռուսիան ու Ռուսահայաստան անուանով ծանօթ մասը մեր քնաշխարհին) և թէ՛ Արեւմուտքի (Եւրոպայի ու Տաճկահայաստանի) մէջ: Մեր մէջ Ռաֆֆի (Յակոբ Մելիք Յակոբեան) և Մերենց (Տէր. Յովսէփ Շիրազնեան), մեր մասնաւորապէս բնորոշ իտիպիթ թեւերէն, եղան ասպետները (Ըլլայէ ետք Կիմապիները) հայ պատմական վէպին: Ծակառագիւրդ ուղեց որ երկուքն ալ նոյն թուականին (1888) փակին իրենց հաշիւը մեր ասպետախառն աշխարհին հետ: Առաջինը, աւելի բազմադէպ, կարելի է նկատել վաղամե (53 էր տարիքը): Երկրորդը ճիշդով էր ծերութեան տանձանին (86):

Ռաֆֆի տանն էր եղած է մեր ամենէն սիրուած — ու ընդհանրէն՝ կարգաւորուած — հեղինակներէն մէկը: Իր «Երաթ թէպը», «Ռոկի Աթապաշը», «Եւսուհայի Մելիքութիւնները», «Եւսեթը» և այլ գործերը մենք սիրած ենք ու գտած

ներկայացնելու համար Լ. Գ. Խաչերեանի թարգմանութեամբ զննատետքի է մեծապէս: Ծաղաւնեք պարզուած և լուսաբանուած են իր գրչով, որքան որ թույլ կուտային արամազրիխառաղները: Փրոֆ. Լ. Գ. Խաչերեան մասնաւորապէս իր հաջողութեամբ փոխադրած վրայ արժեքաւոր յատկութեամբ էր ևս Կիրաքեթն իր աչաքաղ մաշխութեան կերպով:

Ն. ԱՐԲ. ԵՈՎԱԿԱՆ